

Magyar László térképei Kolozsvártól Gotháig

NEMERKÉNYI ZSOMBOR

nemerkenyi.zsombor@csfk.mta.hu

MTA, Földrajztudományi Intézet

BARTOS-ELEKES ZSOMBOR

bezombor@yahoo.com

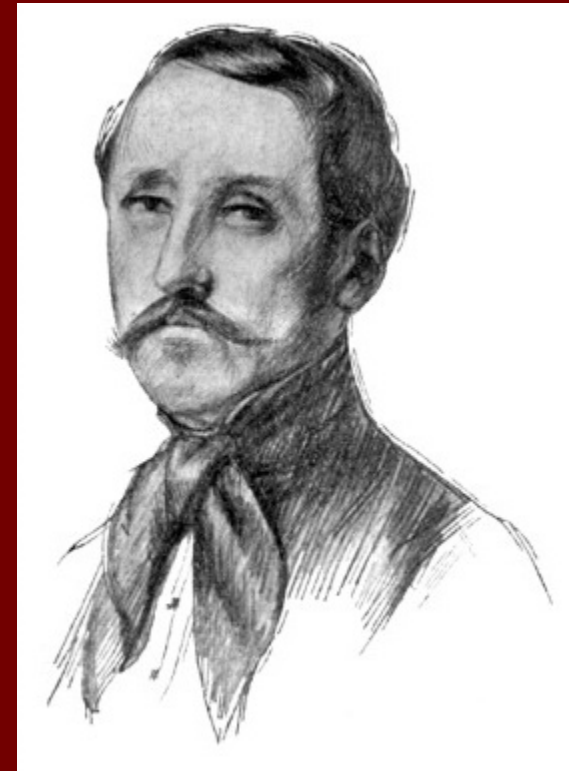
Babeş–Bolyai Tudományegyetem,
Magyar Földrajzi Intézet

TÉRKÉPÉSZETI TUDOMÁNYOS NAP

2016. december 9.

1. Magyar László élete

- Magyar László személye és munkái (szöveges útleírásai) sokak által kutatott és idézett terület
 - Thirring Gusztáv (életrajz)
 - Krizsán László (felfedezések)
- A hazai megítélés szerint „*meg nem értett világutazó*” – a külföldi kutatók számára hivatkozási alap
- Térképészeti oldalról eddig nem vizsgálták
- A korábbi kutatások szinte kivétel nélkül a már ismert forrásokra támaszkodtak
- Az ismert dokumentumokról nem volt egységes formában szerkesztett bibliográfia

(1818–1864)

2. Kortárs felfedezők

- **António Francisco Ferreira da Silva Porto (1841–1854)**
- **Magyar László (1849–1858)**
- **David Livingstone (1853–1855)**
- **Alexander Alberto de la Rocha Serpa Pinto (1877–1879)**
- **Hermengildo Capello & Roberto Ivens (1877–1880)**

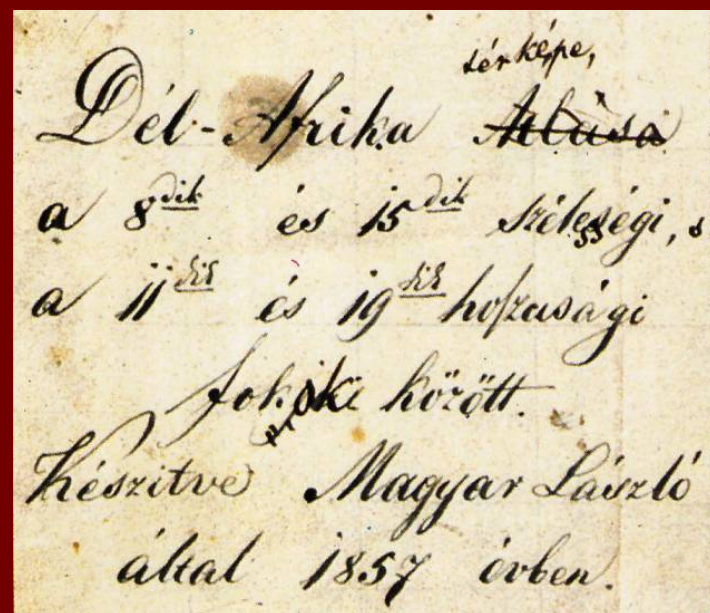

3. Magyar László korábban ismert térképei

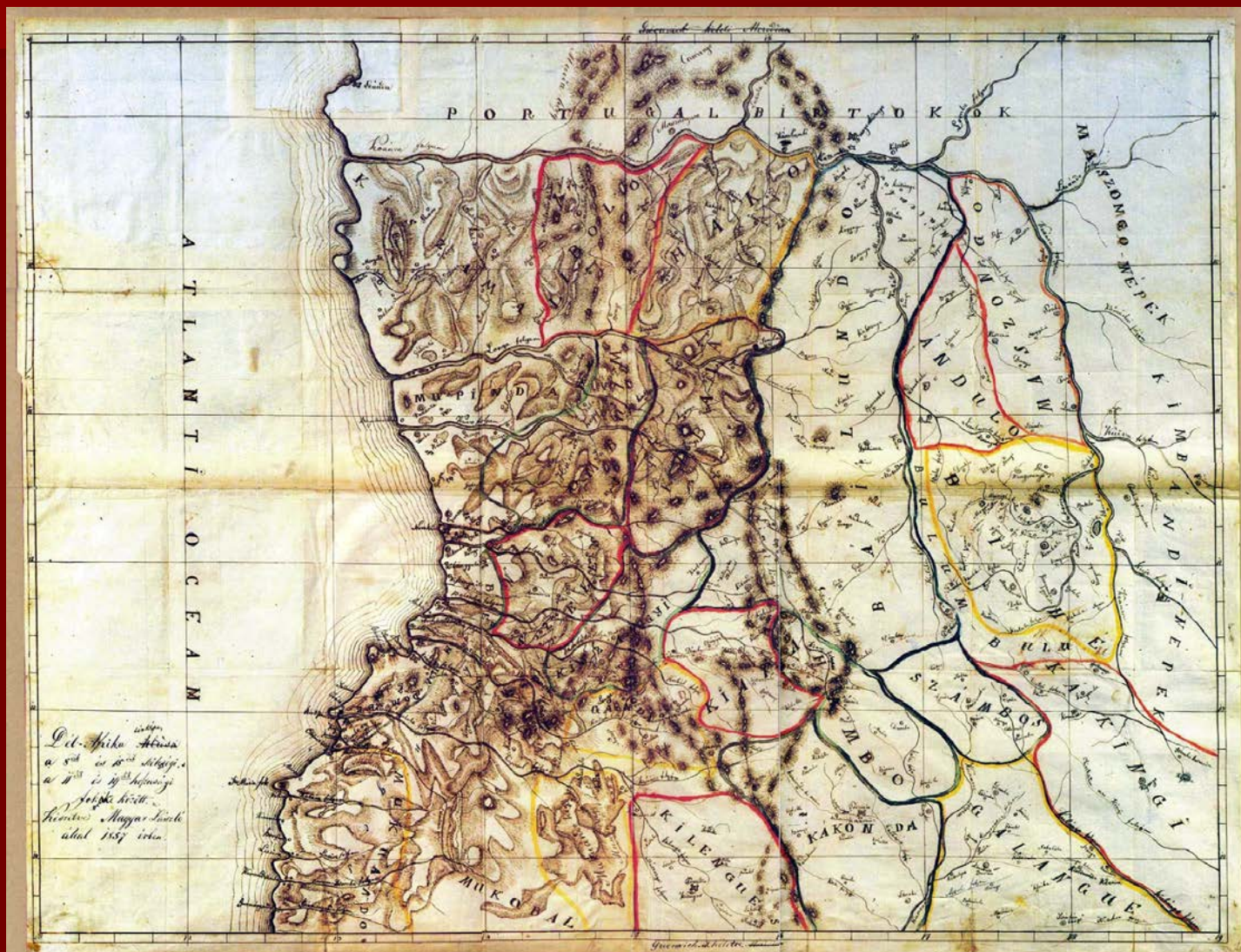
- 1 db ismert kéziratos térkép:
**1857-es kéziratos térkép
a partközeli területekről**

– *Dél-Afrika térképe, a 8dik és 15dik szélességi, s a 11dik és 19dik hosszadági fokok között. Készítve Magyar László által 1857 évben.*

- Magyar László (Angola) >>
Hunfalvy János (Pest-Buda)
>> MTA Levéltár (Budapest)

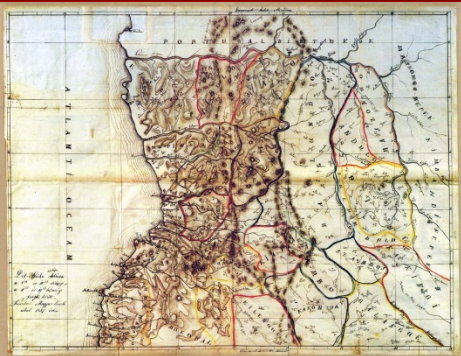
1857-es kéziratos térkép (Budapest, MTA Levéltár)

1857-es térkép sokszorosított másolatai

- **Rohn Alajos litografált változata (magyar nyelvű)**
 - Magyar László (1859): *Magyar László délafrikai utazásai 1849–57 években*. Szerk.: Hunfalvy János. Eggenberger, Pest.
- **Rohn Alajos litografált változata (német nyelvű)**
 - Magyar László (1859): *Magyar László's Reisen in Süd-Afrika in den Jahren 1849 bis 1857*. Pesth, Leipzig.
- **Eredeti kéziratos térkép fakszimile változata**
 - Magyar László (1993): *Afrikai királyságok a XIX. század közepén*. Fakszimile térkép. Cartographia Vállalat. Budapest.

1857-es kéziratatos térkép Rohn Alajos-féle változata 1859-ből

1858-as térkép csak a PGM-féle másolatban volt ismert

- Tanulmány és térkép: Magyar (Angola) >> Hunfalvy (Pest-Buda) >> August Petermann (Gotha)
- Hunfalvy felolvassa Magyar székfoglaló előadásaként a tanulmányt, szöveg térkép nélkül jelenik meg 1859-ben
 - *Rövid tudósítás a Moluva vagy Moropuu és Lobál országokról.* In: Akadémiai Értesítő – térkép nélküli kiadás
- Petermann tanulmányt megjelenteti, térképet átdolgozva kiadja (Petermanns Geographische Mittheilungen, 1860)
- Thirring eredménytelenül keresi Gothában (és máshol) a térképet 1890 körül, a sikertelenségről beszámol 1937-ben >> kéziratot térképet elveszettnek tekintették

4. Új eredményeink: Kolozsvár

- Kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem Földrajzi Intézetének térképtára
 - 1895-ös alapítású, 1948 körül elsüllyesztik
 - 2001-ben kerül elő, 2008-ra fejeztük be a katalogizálását, Cholnoky Jenő Térképtár

- **2007 áprilisa:** egyedi Magyar László-térképet fedeztünk fel benne
 - Kéziratos térkép 1858-ból a belső területekről (ugyanarról a területről, amely szerepel PGM térképén) – a kézírás Hunfalvyé
- 150 év után elsőként előkerült térkép, amely alapján a Magyar László-térkép tartalma azonosítható

Kutatóút: Gotha

- Justus Perthes-levéltár:
 - 1785–1953
 - államosítás, nem volt hozzáférhető
 - 2004-től az Erfurti Egyetem Gothai Kutatókönyvtárának része, ismét kutatható

- **2011 áprilisa:** egyedi Magyar László-térképet fedeztünk fel
 - Kéziratos térkép 1858-ból a belső területekről (ugyanaz a tartalom, mint a kolozsvári, de a kézírás Magyaré)
 - Bruno Hassenstein tisztázati rajza (átmenet a kéziratos alaptérkép és a kiadott térkép között)

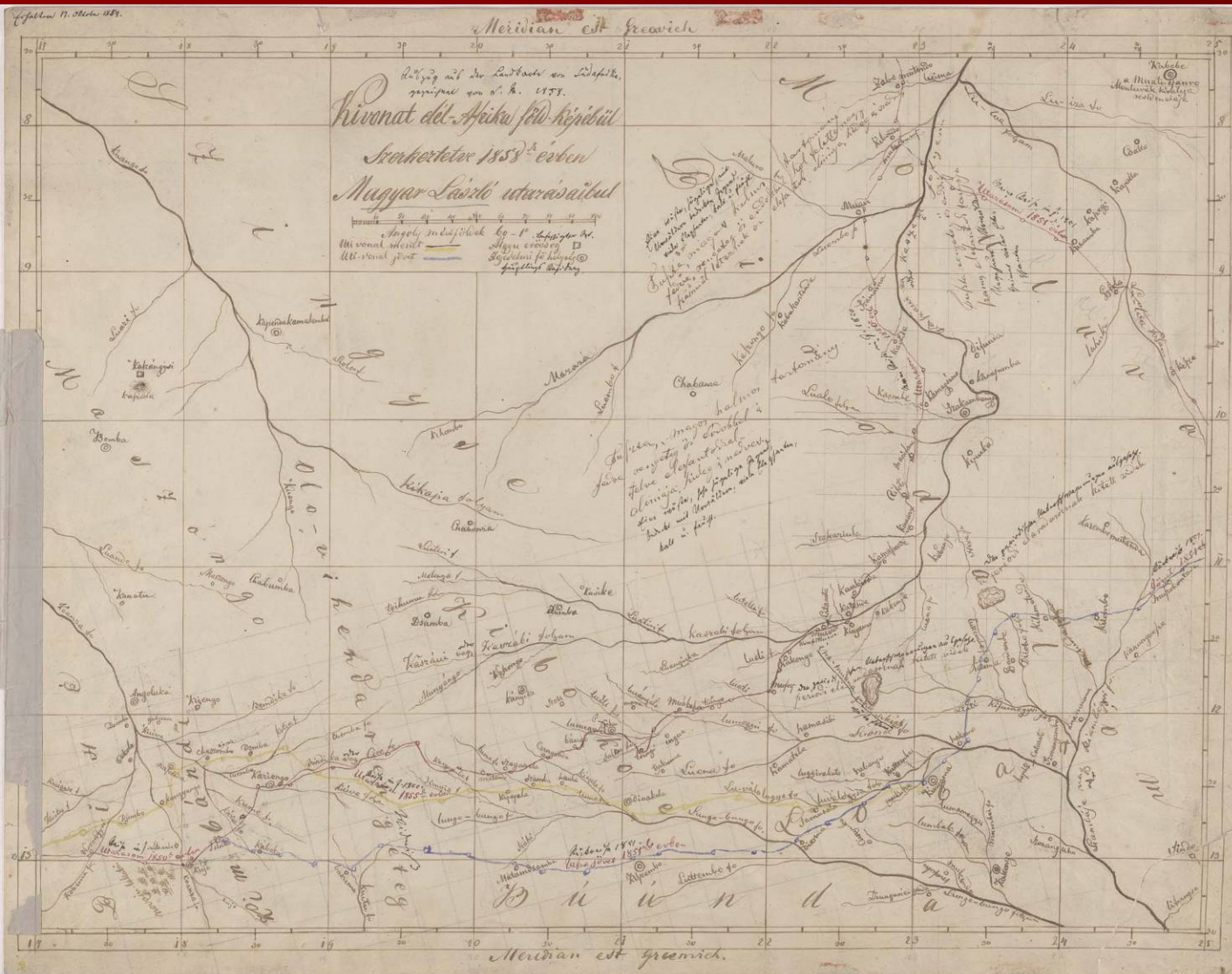
Magyar László újabban, általunk felfedezett kéziratós térképei 1

- **1858-as Magyar-féle kéziratós térkép a belső területekről**
- Magyar 1858 novemberében elküldte a tanulmánnyal együtt Hunfalvynak
- Hunfalvy 1859 októberében felolvassa a székfoglalót, pár nappal később elküldi a térképet Gothába August Petermann-nak
- Thirring Gusztáv Alexander Supan-nál 1890 körül érdeklődik, „Nincs itt!” a válasz; Thirring leírja, hogy elveszett.
- Gothai Kutatókönyvtár, 2011-ben megtaláltuk a térképet.
 - Forschungsbibliothek, Universität Erfurt
 - Magyar László (1858): *Kivonat dél-Afrika föld-képébül.*

ergebenster
Joh. Hunfalvy.
Resch. Ansgasse No 1.

nicht vorhanden.
Original der im Jahre 1860 der Mit-
theilungen, s. Nr. 10 nachstehenden Karte
zweckmäßig zur Klärung zu stellen.

1858-as Magyar-féle kéziratos térkép (Gotha)

Kivonat del-Afrika féld-szigetébül
Streckert'sche 1858er évi
Magyar Sászló utarásaitól

Angol mérföldök 60-1°
 Magyar mérföldök
 Mű-vonal mentén
 Mű-vonal fölött

Suom

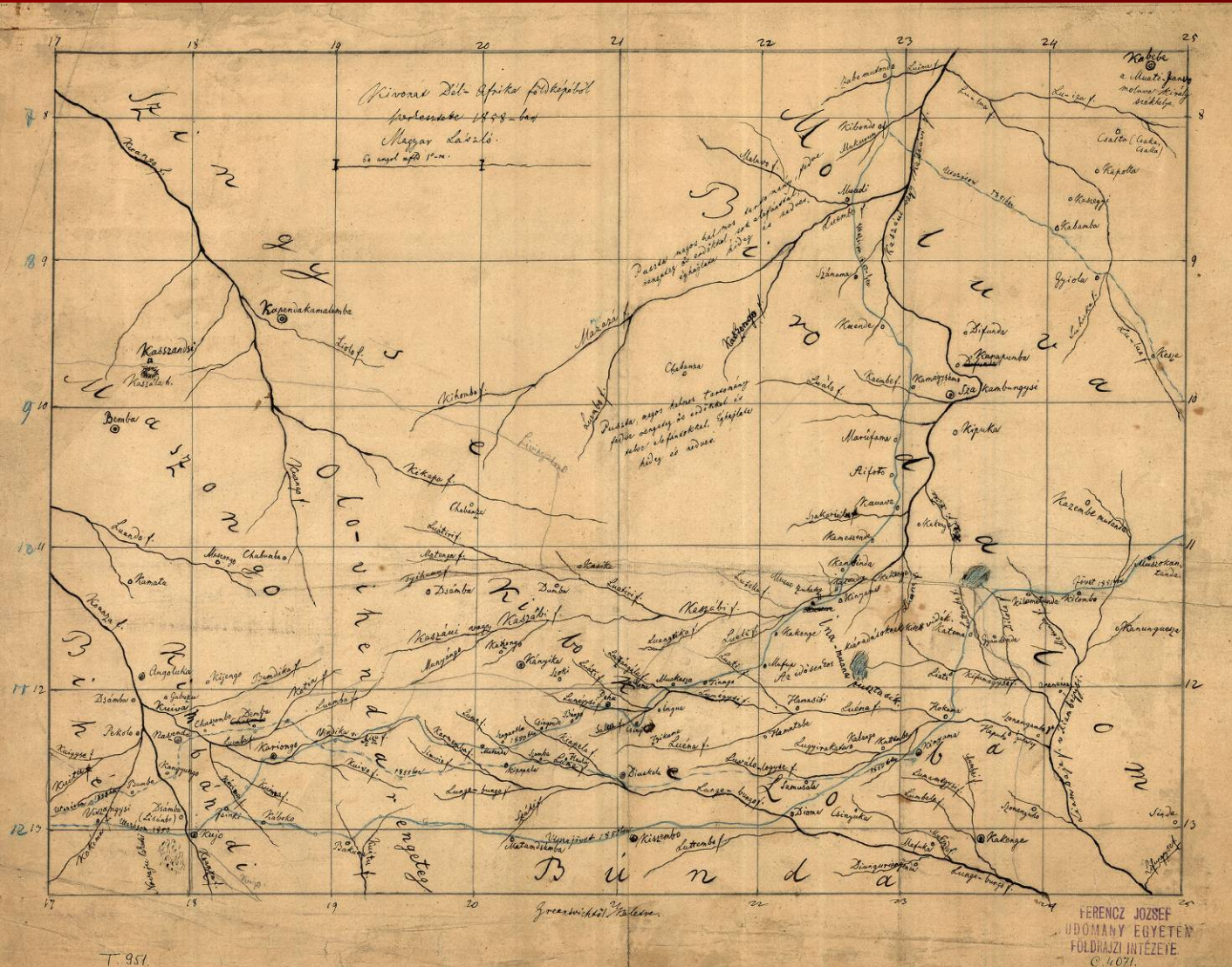
*Ennen, magyar halmozás
 része az országban
 a legelső, kék és a
 második, a főleg a
 második, a főleg a
 második, a főleg a
 második, a főleg a*

okangyungo
Bumbo
Utarasom 1850er évi
Kujo
Koansa ju.

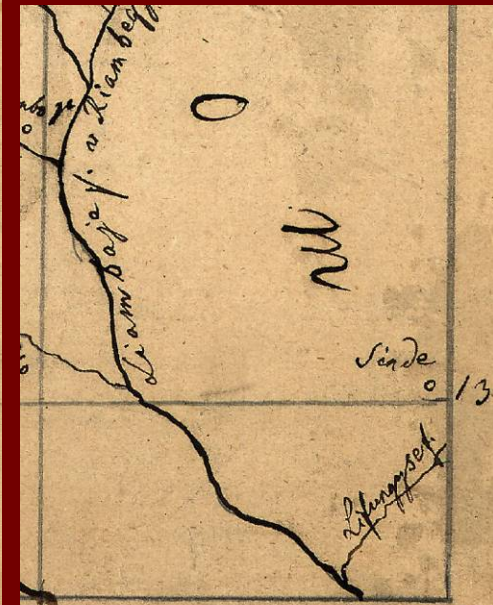
Magyar László újabban, általunk felfedezett kéziratós térképei 2

- **1858-as kéziratós térkép a belső területekről, Hunfalvy másolata**
- Hunfalvy, mielőtt elküldte Gothába, lemásolta a térképet, erről nem számol be sehol
- Cholnoky-önéletrajz: a Kecskemét utcai Kun-féle antikváriumtól kapta a térképet, így került a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem gyűjteményébe
- Cholnoky Jenő Térképtár (Kolozsvár), 2007-ben találtuk meg
 - Magyar László (1858): *Kivonat Dél-Afrika földképéből.*

1858-as Hunfalvy-féle kéziratos térkép (Kolozsvár)

Kivonat Dél-Afrika földképéből
 kiadva Kolozsváron
 Magyar Lakású.
 60 angol mérf. 1°-ra.

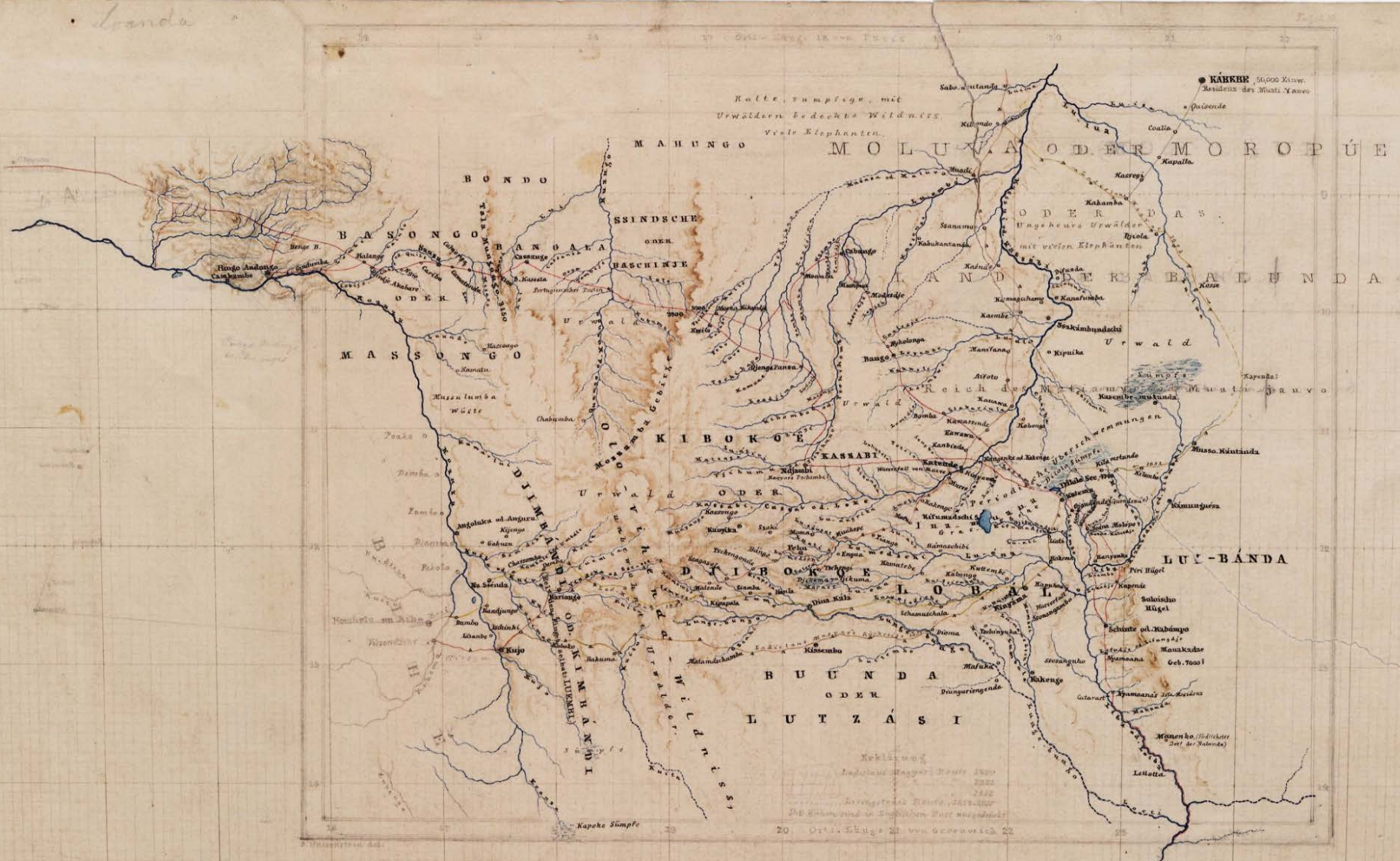

FERENCZ JOZSEF
 UDOMANY EGYETEN
 FÖLDRAJZI INTÉZETE
 © 4071.

1858-as térkép sokszorosított másolatai

- **August Petermann** által átszerkesztett térkép (felhasználta Graça és Livingstone eredményeit is), **Bruno Hassenstein** litografálása
 - (Hassenstein-féle tisztázati vázlat: Gotha)
 - Magyar László – Petermann August (1860): *Originalkarte von Ladislaus Magyar' Reisen in Central Afrika 1850, 1851 und 1855.* In: Petermanns Geographische Mittheilungen. 10. tábla
 - *Ladislaus Magyar's Erforschung von Inner- Afrika. Nachrichten über die von ihm in den Jahren 1850, 1851 und 1855 bereisten Länder Moluwa, Morupu und Lobal.* In: PGM
- **Thirring Gusztáv** tervezésében **Irmédi-Molnár László** rajza az 1857-es és a PGM-térkép felhasználásával
 - Magyar László – Irmédi-Molnár László – Thirring Gusztáv (1937): *Magyar László utazásainak átnézeti térképe.*
 - *Magyar László tudományos működése. Kritikai adalék a magyar földrajzi kutatások történetéhez.*

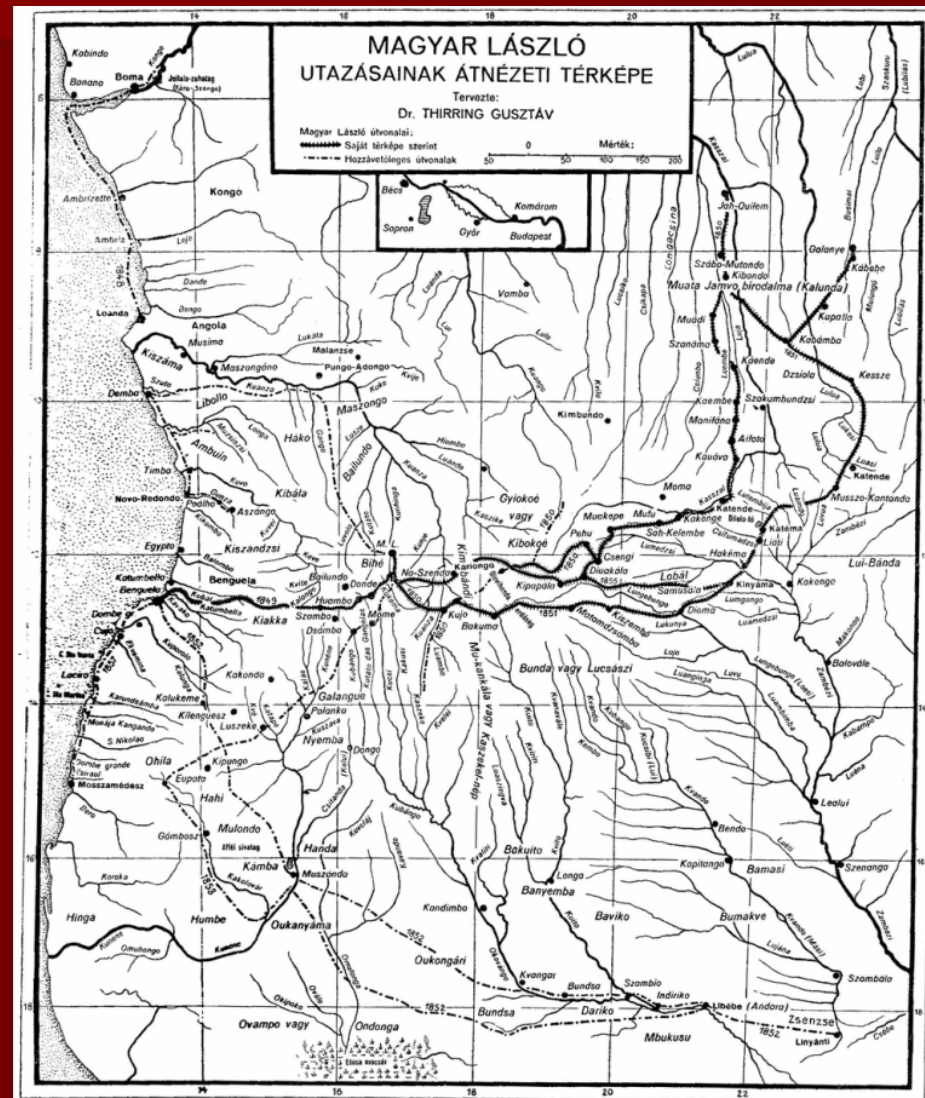
Hassenstein-féle tisztázati vázlat

1858-as térkép 1860-as Petermann-féle változata

Thirring és Irmédi Molnár térképe Magyar László útjairól (1937)

5. Elemzések

- **D. Livingstone (1854)**: Manuscript map of Livingstone's route from Sesheke to Luanda by David Livingstone. Royal Geographic Society, London
- **J. R. Graça (1856)**: Karte zur Übersicht der Reise Joaquim Rodriguez Graça's nach Muata ya Nvo in Inner-Afrika, 1843–1846. Petermanns Geographische Mittheilungen. Tafel 17.
- **Magyar L. (1858)**: Kivonat Dél-Afrika földképéből szerkesztette 1858-ban Magyar László. (kéziratos térkép)

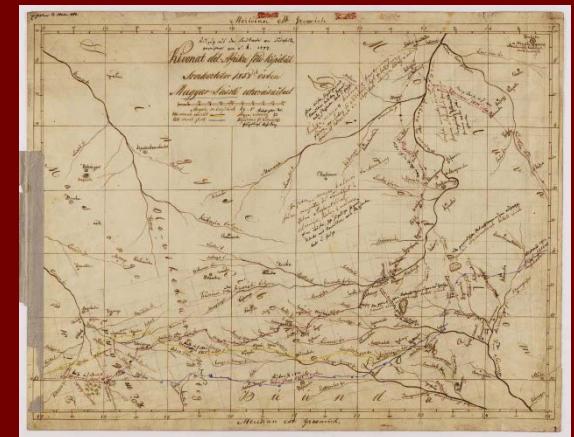
**Livingstone
(1854)**

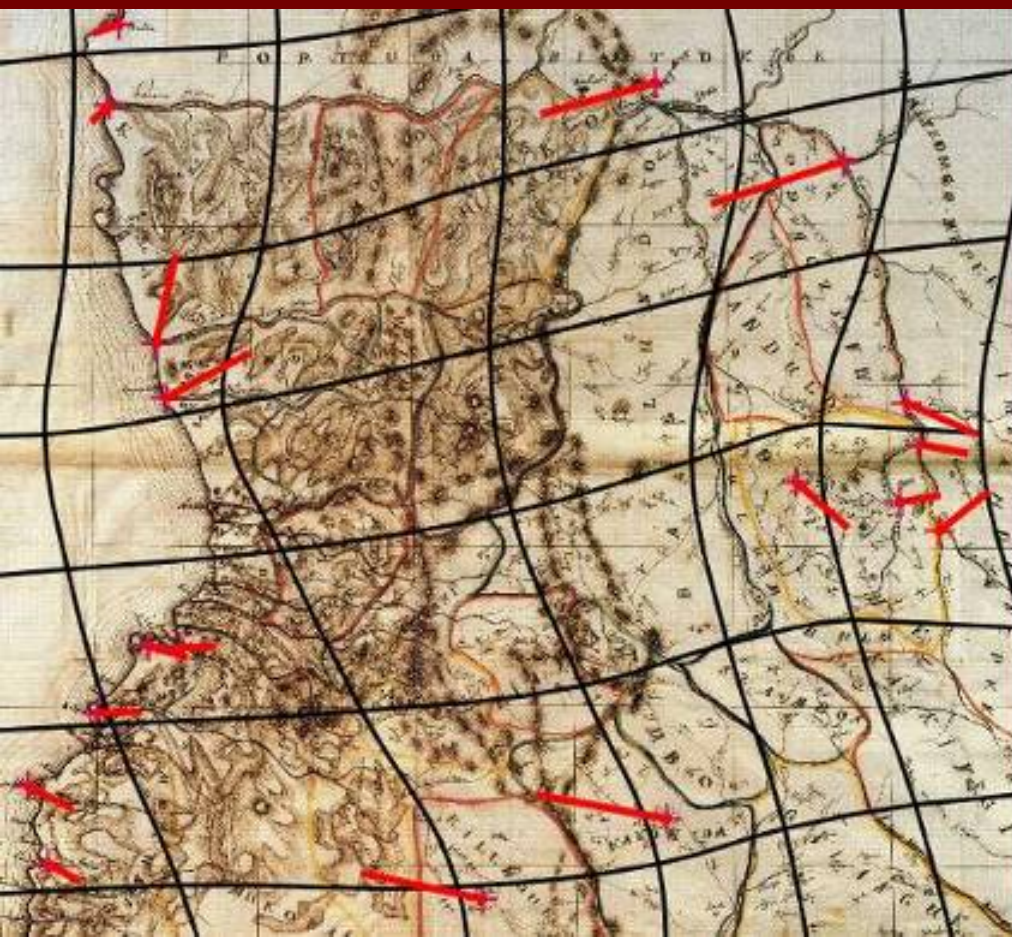
Graça (1856)

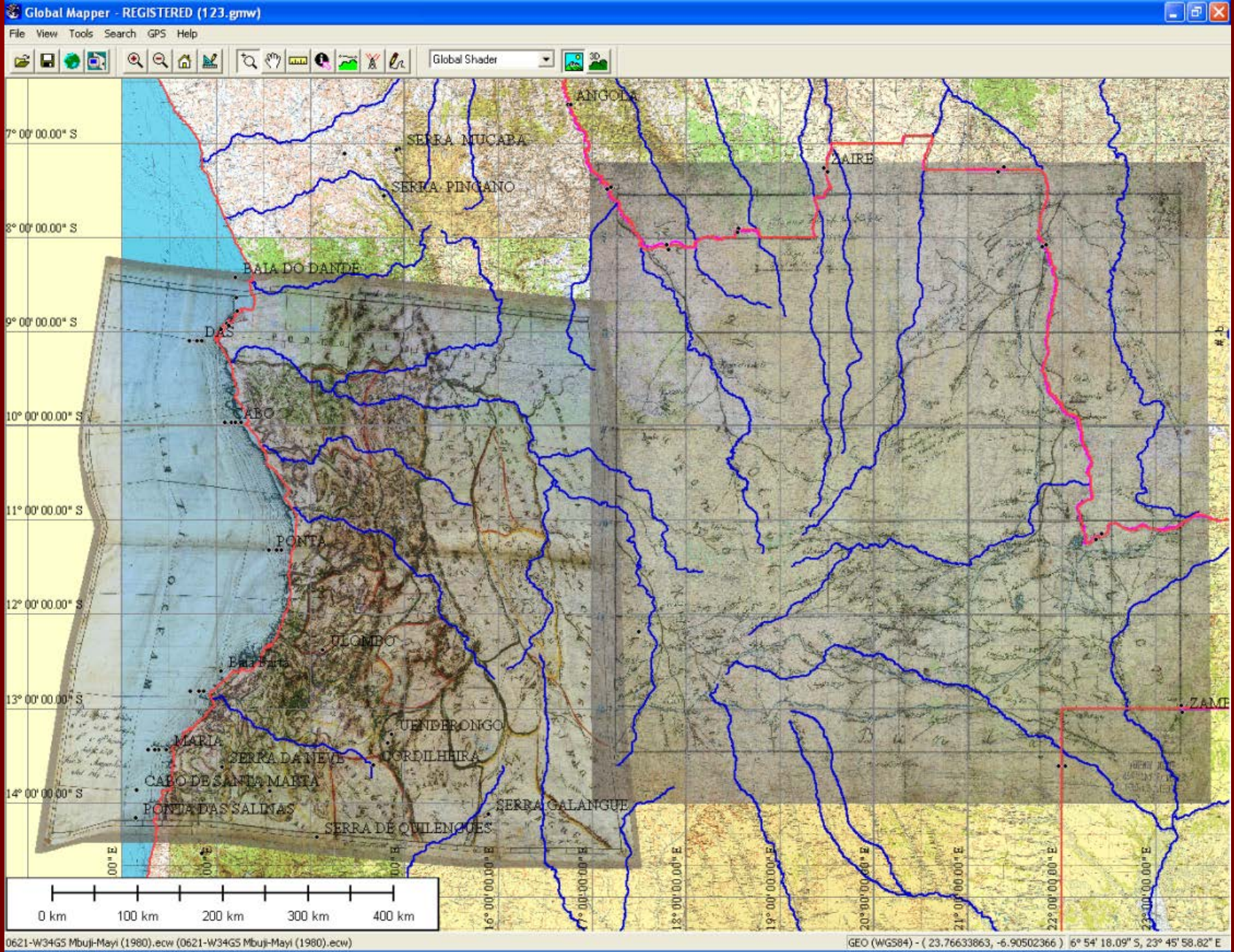
Magyar (1858)

■ MapAnalyst

Global Mapper

■ Eredmények:

– Előadások külföldön

- Nemzetközi Térképészeti Társulás (ICA) Térképtörténeti Bizottságának konferenciái
 - Texas 2010, Budapest 2012
- Serpa Pinto-konferencia (Portugália 2010)

– Előadások belföldön

- ELTE-Camoes (Budapest 2010)
- Magyar László emlékkiállítás (Dunaföldvár 2011)
- Magyar Földrajzi Múzeum (Érd 2011)
- MTA Térképészeti Tudományos Nap (Budapest 2016)

– Tanulmányok

- Springer kiadó
 - Nemerkenyi Zs. – Bartos-Elekes Zs. (2012): *László Magyar's Cartography of Angola and the Discovery of his 1858 Manuscript Map in the Cholnoky Collection in Romania*. In: Liebenberg, E. – Demhardt, J. ed. (2012): *History of Cartography. International Symposium of the ICA Commission, 2010*. Springer, Heidelberg. pp. 233–248
 - Bartos-Elekes Zs. – Nemerkenyi Zs. (2014): *Petermann's Map of László Magyar's Travels in Angola: Its Sources, Compilation and Contents*. In: Liebenberg, E. – Collier P. – Török Zs. Gy. ed. (2014): *History of Cartography. International Symposium of the ICA, 2012*. Springer, Heidelberg. pp. 195–209.
- Geodézia és Kartográfia
 - Nemerkenyi Zs. – Bartos-Elekes Zs. (2013): *Magyar László térképei Kolozsvártól Gotháig*. In: Geodézia és Kartográfia 2013/5–6. Budapest. pp. 13–18.
- A Földgömb, BBC History

■ *Köszönjük a figyelmet!*